Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

1
2024

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Google Scholar

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 788 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-fevralda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktaranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning roli va ahamiyati 10
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Zaynutdinova Umida Djalolovna

Yashil iqtisodiyotga o‘tishda konseptual, ilmiy, innovatsion yondashuvning zarurati 16
Gulnora Abdurahmonova

O‘zbekistonda “yashil” iqtisodiyotga o‘tish muammolari va uni bartaraf etish yo‘llari 22
S. R. Topildiyev

Milliy strategik maqsadlar: ekologik va bojxona boshqaruvi mexanizmlarining maqbul kombinatsiyasi 28
Muratova Shohista Nimatullayevna

Green Economy in Tourism in Uzbekistan 32
Alieva Makhbuba Toychievna

Инновационные подходы в сельском туризме: “Зеленые маршруты” 36
Голышева Елена Вячеславовна

Mamlakatimizda “yashil” iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasining ustuvor yo‘nalishlari 42
Vaxabov Abduraxim Vasikovich, Nazarov Nazirjon Narzilloyevich

To‘qimachilik sanoati korxonalarini barqaror rivojlantirish omillari 47
A.Yu. Mardanov

Turizmni qayta jonlantirish strategiyasini ishlab chiqishda turizmni rejalashtirishning istiqbollari 52
A’zamov Saidakbarxon Avazxon o‘g‘li

O‘zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishi asosida barqaror rivojlanishga erishish 57
Abdullayev Elyorbek Odiljon o‘g‘li

Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o‘rni 62
Akbarov Akmalxon Akrom o‘g‘li

Turistik hududlarning barqaror rivojlanishini baholash metodologiyasida integral baholash ko‘rsatkichlarini aniqlashning nazariy jihatlari 66
Asraqulov Abduraxmon Sultonovich

Iqtisodiy rivojlanishni ta’minlashda “yashil” iqtisodiyot va uning ayrim masalalari 70
Axunova Shoxistaxon Nomonjanovna, Sultonova Gulbaxor Shoxnazimovna

Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta’minlashda qishloq xo‘jaligi faoliyatining nazariy tamoyillari va o‘ziga xos xususiyatlari 74
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich

Mintaqa iqtisodiyotida agrar soha samaradorligini oshirishning ahamiyati 78
Butanova Dilnoza Rustamovna

Global krizislar va ularning turizm iqtisodiyotiga ta’siri 83
Hallakova Barnoxon bahodirjonovna

Agroturizm faoliyati rivojlanishining xorijiy tajribalari va ularda faoliyatni rivojlantirish modellarining qo‘llanilishi 95
Husanboyev Sadafbek Yorqinjon o‘g‘li

Yashil iqtisodiyotni kreditlashda banklarning o‘rni 101
Ibragimova Sevara Muxamedjan qizi

Qurilish materiallari sanoati korxonalari samaradorligini baholash masalalari 104
Isayev Jakhongir Muzaffarovich

Iqtisodiyotni islomiy moliya tamoyillari asosida moliyalashtirish amaliyotini joriy etish istiqbollari 110
Kasimov Baxtiyor Usmanovich

Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishning iqtisodiy mexanizmi 113
Mahamatova Maftuna

Turizm xizmatlar bozorida raqobatbardoshlik ko‘rsatkichlarini takomillashtirish imkoniyatlari 119
Nurfayziyeva Mohinur Zayniddinovna

Islom moliyalashtirish xizmatlari asosida kichik va o‘rta biznesni moliyalashtirish usullari 124
Said Po‘latov Maxamedovich

Using Innovative Technologies in Hotels as a Factor of Sustainable Development of Tourism Industry 128
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich, Egamberdiyev Sirojiddin Sattor o‘g‘li

Dorivor o‘simliklar yetishtirishning dunyo mamlakatlari iqtisodiyotidagi o‘rni va xalqaro bozor savdosida prognozlar 135
To‘xtabayev Jamshid Sharofiddinovich, Maftuna Ermatova Arslonbek qizi

O‘zbekistonga turistlar tashrifini ko‘paytirishda raqamli texnologiyalarning o‘rni 142
Toshmurod Kulmanov

Agrobiznesni moliyaviy quvvatlash va rivojlanish istiqbollari 147
Tursunova Dilnavo Islomovna

Oziq-ovqat bozorini qandolat mahsulotlari bilan to‘ldirishda marketing strategiyalaridan foydalanishni takomillashtirish 150
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi

Yoshlar turizmini rivojlantirish holati va uni takomillashtirish yo‘llari 159
Allayor Norboyev Ismoilovich

Biologik aktivlarni baholashning uslubiy jihatlarini takomillashtirish 162
Boltayev Abror Sayitmuradovich

Agrosanoat ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilishga uslubiy yondashuvlari 168
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich

Suv resurslaridan samarali foydalanishda suv solig‘ining ahamiyatini oshirish 174
Ikramov Nuriddin Kamolitdinovich

Xizmat ko‘rsatish sohasida innovatsiya va innovatsion faoliyat bilan bog‘liq tushunchalarining nazariy masalalari 179
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Temur Olimovich Mamayunusov

Aglomeratsiya iqtisodiyoti – Aglomeratsiya iqtisodiyoti – hududiy rivojlanishni harakatlantiruvchi omili sifatida 185
Raximbayev Akmal Azatboyevich

Korxonalarni boshqarish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish mexanizmlari 190
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich

Globallashuv sharoitida turizm sohasida innovatsion faoliyatni rivojlantirishni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish 195
Salimov Dilshodbek Davronovich

To‘qimachilik sanoat korxonalarida marketing strategiyasi 199
Tillyaxodjayev Azizxon Aloxonovich

Oziq-ovqat sanoati korxonalari raqobatbardoshligini oshirish yo‘llari 203
Nilufar Umarova

O‘zbekistonda transport xizmatlari ko‘rsatilishi tahlili 207
Xasanov Sarvar Ulug‘bek o‘g‘li

Agrar sektorga jalb qilingan investitsiyalarning sohadagi intensiv iqtisodiy o‘sishga ta’sirining tahlili 213
Yangiboyev Sirojiddin Jo‘ramurodovich

Mustaqil Davlatlar Hamdo‘stligiga a’zo davlatlarda auditning xalqaro standartlarini qo‘llash xususiyatlari 220
Meliyev Isroil Ismoilovich

Raqamli bank xizmatlarini yanada takomillashtirish: muammolar va yechimlar 227
Melikov Otabek Maxmadiminovich

Innovatsion iqtisodiyotda inson kapitalining tutgan o‘rni 232
Abdikarimov Islombek Ibragimovich

Kimyo sanoati korxonalarini boshqarish modellariga oid zamonaviy tajribalar 237
Avulchayeva Feruza Djurakuziyevna

Задачи предмета «русского языке» на современном этапе 243
Адилова Солияхон

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Tijorat tashkilotlarining investitsiya faoliyati 247
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Asomiddinov Husan Asomiddin o‘g‘li

Korrelyatsion-regression tahlil orqali turizm xizmatlari samaradorligini oshirish mexanizmlari........ 252
Gapparov Azim Qayumovich

O‘zbekistonda monetizatsiya darajasi va uni makroiqtisodiy ko‘rsatkichlarga ta’siri........ 258
Isayev Atabek Djurabayevich

Prospects for the Development of Bond Circulation in the Capital Market........ 266
Jurabek Sobirov

Ta’lim xizmatlari bozorida oliy ta’lim muassasalarining rivojlanish holati tahlili........ 270
Kuldashev Sherzod Alimardonovich

Iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish va ularning barqaror iqtisodiy o‘sishdagi roli 276
Mamadiyorova Dilorom Ravshon qizi

Surxondaryo viloyatlarning marketing salohiyatini shakllantirish holati tahlili 280
Mamadjanova Tuyg‘unoy Axmadjanovna

Improving Internal Control System 287
Mexmonaliyev Ulug‘bek Erkinjon o‘g‘li

Oliy ta’lim xizmatlarini targ‘ib qilishda OTMlar veb-saytlari samaradorligini oshirish........ 291
Musayev Bekjon Shukurillayevich

Korxonaning narx-navo tizimi va narx siyosatini tahlil qilish 298
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhkomovna

Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari........ 302
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o‘g‘li

Xizmatlar ko‘rsatish subyektlarida biznes-modellarining raqamli transformatsiyalashuv konsepsiyalari 306
N. B. Yahyoxonov

Mikromoliyaviy xizmatlar ko‘rsatuvchi kredit tashkilotlarining samaradorligiga ta’sir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili........ 311
Nazarova Muslima Nazarovna

Sanoat korxonalarida aylanma mablag‘lardan foydalanishning ilmiy-amaliy jihatlari 317
Nurmatov Mirzaakbar Mirzaaliyevich

Biznesni yuritishda korxonalararo integratsion jarayonlarni rivojlantirish masalalari 322
Olimova Nodira Xamrakulovna

O‘zbekistonda turizmni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlari: tahlil va istiqbollar 329
Oppoqxonov Nurmuhammadxon Po‘latxon o‘g‘li

O‘zbekistonda davlat korxonalari transformatsiyasini jadallashtirish yo‘nalishlari 333
Qahhorov Azizjon Ahror o‘g‘li

Aholining turmush darajasini oshirish sharoitida mehnat bozori transformatsiyasining dinamikasi 338
Rahimboyev Muxtorbek Ikrom o‘g‘li

Tijorat banklarida iqtisodiy-matematik modellashtirish samaradorligini yanada oshirish usullari 341
Raxmanov Mexridin Sindarovich

Aholi moliyaviy savodxonligiga investitsiya kiritishning ahamiyati 345
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna

Makroiqtisodiy barqarorlikni ta’minlashda valyuta siyosatini samarali tashkil etish........ 350
Samandarov Zuxriddin Raup o‘g‘li

Sharq va G‘arb tamaddunida gender qarashlar 355
Samandarova Gulxayo Abdukarim qizi

Imkoniyati cheklanganlarga to‘siqsiz turizm xizmatlarini tashkil etish istiqbollari 359
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o‘g‘li

To‘qimachilik korxonalarining inqirozga qarshi boshqaruvida davlat tomonidan tartibga solishning ahamiyati 363
Todjimamatova Mashxura Erkinovna

Mintaqalarning ekologik-iqtisodiy xususiytlari va ularning barqaror rivojlanish bilan bog‘liqligi 367
Toshboyev Muzaffar Muxtorovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Перспективы развития сферы услуг в Узбекистане 373
Tsoy Marina Petrovna, Li Marina Rudolfovna, Romashkin Roman Anatolyevich

Opportunities for Bicycle Tourism in Zomin, Bulungur and Bakhmal Districts 379
Urozaliev Elyor Shuxrat ogli, Xujamov Bobur bahodir ogli, Saydullayev Abbosjon Murodovich

Pul-kredit siyosati va moliyaviy inqiroz: uslubiyot va saboqlar 384
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich

Korxonalarda barqaror rivojlanishni tatbiq etish istiqbollari 391
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Jumayeva Guzal Sherxon qizi

Telekommunikatsiya korxonalari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish 396
Xusanov Ulugbek Nishanovich

Milliy iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasini kengaytirish imkoniyatlari 402
Xuseynova Feruzabonu Mamadaliyevna

O'zbekiston iqtisodiyotida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari 405
Yo'ldosheva Dilnoza G'ayrat qizi

Необходимость соблюдения этических норм в профессиональной деятельности бухгалтеров 408
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна

Mintaqalarda kichik innovatsion korxonalarni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari 412
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Axmadjanov Ilyosbek Ilxomjon o'g'li

Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishini nazariy masalalari 416
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Abduraxmonov Sherali Sharifjonovich

Пути повышения прозрачности бюджета Республики Узбекистан 420
Адашов Гайрат Рустамович

Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi 424
Axmediyeva Aliya Toxtarovna

Тенденции и факторы развития пищевой промышленности в Узбекистане 432
Б. А. Хакимов

Роль платежных систем в функционировании электронной коммерции 438
Бабаева Гузаль Яшиновна

"Sirdaryo" va "Sirdaryo-Farm" erkin iqtisodiy zonasidagi xorxonalari erishgan yutuqlari, berilgani imtiyozlar va yaratilgan shart-sharoitlar to'g'risida 444
Davlayev G'olib Ashurovich

Milliy iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiyalarning tahlili 447
Djalilov Dostonbek Abduazizovich

Ishlab chiqarish tafovutining Markaziy Bank monetar siyosati qarorlariga ta'siri 452
Duskobilov Umidjon Sharofiddinovich

O'zbekistonda innovatsion jozibadorlik asosida oliy talim xizmatlarini rivojlantirish 457
Jonuzokov M. K.

Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda xorij tajribasidan foydalanish 461
Ismailov Allayor Rashidovich

Особенности формирования ценовой стратегии на рынке плодоовощной продукции 465
Исроилов Абдурашид Абдурахманович

Iqtisodiyotni globallashuvi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar barqarorligining nazariy metodologiyasini takomillashtirish 471
Kalandarova Nargiza Narimanovna

Проблемы регулирования и защиты инвесторов в развитии электронной коммерции и пути их решения 475
Кенжебаева Гульфуза Рахматиллаевна

Сущность, цели и задачи определение уровня финансовой устойчивости предприятия в современных условиях 478
Киличев А. А.

Sug'urta tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish 485
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich

Классификация институциональных факторов, определяющих предпринимательскую активность в Узбекистане 490
Курпаяниди Константин Иванович

Xo‘jalik yurituvchi subyektlarning kredit va qarz mablag‘laridan foydalanish samaradorligi tahlilini takomillashtirish 497
Mahmudova Go‘zal Samadjon qizi

Muqimiy ijodiDA milliy uyg‘onish va iqtisodiy, falsafiy qarashlar 502
Muxlisa Muxitdinova

Совершенствование управления портфелем залогов для обеспечения финансовой устойчивости: инсайты и рекомендации для Узбекистана 505
Наимов Шахрух

Определение специфических особенностей и факторов вляющие на процесс внедрения междурнародных требований и стандартов в коммерческих банков Республики Узбекистан 509
Хайдаров Зохир Шаривович , Каражанова Гулноза Толлиевна, Хайдари Фидои Зохир Зода

Inson kapitalida mujassam bo‘lgan fazilatlar, ularning jamiyat rivojlanishidagi o‘rni va roli 514
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Sevara Abdinazarovna Babanazarova, Mexrangiz Olimovna Mamayunusova

Развитие рыночных отношений и усиление их влияния на рост объёмных и качественных показателей культурного туризма 521
Пулатова Сурайё Юлдашевна

Основные направления цифровой трансформации в банковском секторе 525
Рахимова Гавхар Ойбековна

O‘zbekistonda ayollarni tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlarining roli 530
Saidova Subhinigor Azizovna

Xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirish asosida kambag‘allikni qisqartirishning innovatsion yo‘llari 535
Sultonov Shodiyor Abduhalilovich, Nazarov Asqar Anvar o‘g‘li

Yuridik shaxslar mol-mulkiga soliq solishning o‘ziga xos xususiyatlari 541
Umirov Xurshid Islomovich

Korxonalar va tashkilotlarni modernizatsiya qilish jarayonlari 545
Fayziyeva Dilafruz Shuxratovna

“Авеста” – исторический источник экономической мысли в Древней Средней Азии 549
Хакимов Назар Хакимович, Садиков Анвар Каримович

Приоритетные направления развития теории формирования финансовой политики предприятия 555
Хамдамов С. Ф.

Innovatsion rivojlanish sharoitida inson resurslarini strategik boshqarish 562
Xasanova Nafisa Shavkatovna

Mehnat bozorida mehnat resurslaridan samarali foydalanishda yoshlar bandligini takomillashtirish 566
Xuvaydullayeva Iroda Xusniddin qizi

Sanoat korxonalari faoliyati samaradorligi va raqobatbardoshligini baholashga doir uslubiy yondashuvlar 572
Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna

Amir Temur davrida hunarmandchilik siyosatining o‘ziga xos iqtisodiy xususiyatlari 578
Zikrillayev Jaxongir Sarvar o‘g‘li, ilmiy rahbar: Nasimov Baxtiyor Vasiyevich

Infratuzilma obyektlari rivojlanishining turizm sohasidagi o‘rni 583
Toyirova Amina Baxtisher qizi

Korxonalarda moliyaviy investitsion portfelni jalb qilish va rag‘batlantirishning zamonaviy shakl va usullari tahlili 588
Haydarov Humoyun Begmurod o‘g‘li

Kichik biznes korxonalari raqobatbardoshligini tadqiq etishga konseptual yondashuvlar 592
K. Q. Tajibayev

Бухгалтерский учет дебиторской и кредиторской задолженности в современной экономике 599
Камолова Феруза Кахрамоновна

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

O'zbekistonda mehmonxona sohasidagi mahalliy boshqaruv tizimini takomillashtirish yo'llari 603
Mirzayeva Lola Shavkatovna

Turizmni rivojlantirishda "yashi" marketingni o'rni 607
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna

Inson kapitalini boshqarishning xorij tajribasi 612
Ruzmetova Gulira'no Atabekovna

Agrasanoat majmuasida oziq-ovqat mahsulotlarini yetishirish va qayta ishlashda klasterlarini rivojlantirishning xalqaro tajribalari 620
Salixov Sherzod Abduxakimovich

Mamlakatimizda mehnat bozorida ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish 625
Xusanova Gulsum Baxtiyorovna

Budjetdan tashqari mablag'lar hisobi va nazoratini takomillashtirish 628
Ostonokulov Azamat Abdukarimovich, Alimardonov Asrorjon Alimardonovich

Xizmat ko'rsatish sohasida investitsion jarayonlar rivojlanishining xorij tajribasi 635
Miyassarov Davron Abdurashid o'g'li

Xizmat ko'rsatish va servis sohasida mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash ko'rsatkichlari 640
Muhammadamin Erdon o'gli Erdonov

Инновационные направления развития сферы услуг как фактор экономического роста 644
Насиров Дилшод Фархадович

Влияние прямых иностранных инвестиций (пии) на экономику Узбекистана 654
Юлдашев Нодирбек Сайдибурханович

Qulay investitsiya muhiti – xorijiy investitsiyalar oqimini oshirishning asosiy omilidir 659
Hoshimov Jahongir Ravshanbek o'g'li

Biznesni loyihaviy moliyalashtirish va uning asosiy yo'nalishlari 664
Razzakov Jasur Xamraboyevich

Inflation and Unemployment: Evidence from Uzbekistan 670
Mahmudov Nosir, Nabiyeva Nargizaxon Nuriddin qizi

Milliy mahsulotlarni jahon bozoriga olib chiqishda marketing strategiyalaridan foydalanish 677
Meliqulov Abduhalil Norinovich

O'zbekistonda kichik sanoat zonalarini tashkil etish va rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ustuvor yo'nalishlari 683
Ortiqov Avazbek Bahrom o'g'li

Rene Dekart va Blez Paskal ta'limotlarida ratsional g'oyalar komparativistikasi 689
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna

Sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishining nazariy-uslubiy asoslari 694
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li

The Importance of the World Trade Organisation (WTO) and Uzbekistan's Efforts to Join It 699
Urozaliev Elyor, Khoshimova Sevara

Jismoniy tarbiya va sport muassasalarini moliyalashtirishdagi mavjud muammolar 705
Abduqaxorov Ulug'bek Abdug'aniyevich

Yangi O'zbekistonda turizmning drayver sifatida barqaror rivojlanish yo'nalishlari 709
Tuxliyev Iskandar Suyunovich

Mahalliy soliqlar va yig'imlarning iqtisodiy mohiyati hamda ularni undirishning xususiyatlari 713
Tuychiyev Kamoliddin

Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari 717
Yadgarov Nodir Ravshanovich

Organik qishloq xo'jaligiga o'tish bosqichlarining tashkiliy jihatlari va iqtisodiy asoslari 723
Amirqulov Shuxrat Olimovich

Davlat xaridlari jarayonida e'tiborsiz ijrochilarni imkoniyatini cheklash masalalari 727
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li

O‘zbekiston iqtisodiyotida investitsion loyihalarni faol tashkil etish istiqbollari 730
Utkurov Kozimjon Dilmurod o‘g‘li

Iqtisodiy o‘sishni ta’minlashda transport tadbirkorligi faoliyatini rivojlanish imkoniyatlari 733
M. Masharipova, I. Ruzmetova, D. Kuramboyeva

Sug‘urta faoliyatini takomillashtirishda anderrayting xizmatining o‘rni 737
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich

O‘zbekistonda eksportni sug‘urtalash mexanizmlarini yanada kengaytirish yo‘nalishlari 741
Qarshiyev Keldiyor Eshpulatovich

Kambag‘allikni qisqartirishda aholini tadbirkorlikka yo‘naltirish 745
Rajabboyev Muzaffar Erkaboyevich

Yoqilg‘i-energetika korxonalarning moliyaviy barqarorligining ilmiy nazariy asoslari 749
Xusanov Qaxramon Nishonovich

Оценка результатов реформы бухгалтерского учета в Республике 753
Киличева Фарида Бешимовна, Ирмухамедова Муслима Дилшодовна

Эффективность программ соответствия в различных компаниях 757
Ахмедов Бехзод Ахмедович

Элементы системы внутреннего контроля в выбранном финансовом институте 762
Хасанов Кахрамон Ахмаджанович

Authentic Leadership Unleashed: A Comparative Analysis of Leadership Styles 767
Esanova Shohida Utkirovna

Investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi moliyaviy risklarni boshqarishning ilg‘or xorij tajribalari 774
Madiyarov Sanjar Gulyamovich

Paxta-to‘qimachilik klasterlarida xarajatlar hisobining uslubiy masalalari takomillashtirish 781
Toshpo‘latov Azizbek Shermuxamadovich, Umaraliyev Isomidin Ismonjon o‘g‘li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSIYALARNING ROLI VA AHAMIYATI

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich
Oʻzbekiston Respublikasi Oliy taʼlim, fan va innovatsiyalar vaziri, texnika fanlari doktori, professor

Zaynutdinova Umida Djalolovna
Toshkent moliya instituti “Iqtisodiyot” kafedrasi dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning oʻrni va ahamiyati ochib berilgan, investitsiyalarni jalb etish tendensiyalari tahlil etilgan, investitsiya siyosatining tamoyillari ajratilib berilgan. Shuningdek investitsiyalarning mamlakat eksport va importida tutgan oʻrni amaliy maʼlumotlar asosida tahlil etilgan.

Kalit soʻzlar: investitsiya, xorijiy investitsiya, moliyaviy-iqtisodiy inqirozlar, asosiy kapital, eksropt, import, pul oqimi, iqtisodiy oʻsish, samarali investitsiyalar, yalpi ichki mahsulot.

Abstract: This article reveals the role and importance of investments in the development of the national economy, analyzes the trends of attracting investments, and distinguishes the principles of investment policy. Also, the role of investments in the export and import of the country was analyzed based on practical data.

Key words: investment, foreign investment, financial and economic crises, fixed capital, export, import, cash flow, economic growth, effective investments, gross domestic product.

Аннотация: В данной статье раскрываются роль и значение инвестиций в развитии национальной экономики, анализируются тенденции привлечения инвестиций, выделяются принципы инвестиционной политики. Также на основе практических данных была проанализирована роль инвестиций в экспорте и импорте страны.

Ключевые слова: инвестиции, иностранные инвестиции, финансово-экономический кризис, основной капитал, экспорт, импорт, денежный поток, экономический рост, эффективные инвестиции, валовой внутренний продукт.

KIRISH

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning roli va ahamiyatini tadqiq etishda makroiqtisodiy barqarorlikni taʼminlash va iqtisodiy oʻsishga erishishning asosiy omillaridan biri – respublika iqtisodiyotiga ishlab chiqarish omillari (yer, kapital, ishchi kuchi) hamda ularning tarkibidagi muhim oʻringa ega boʻlgan investitsiyalarning, avvalambor, toʻgʻridan-toʻgʻri investitsiyalarning samarali joylashtirilishi hisoblanadi. Shu sababli, investitsiyalarning samaradorligi iqtisodiyotda takror ishlab chiqarishni rivojlantiruvchi asosiy omil ekanligini koʻrish mumkin.

Taʼkidlash lozimki, “Samarali investitsiyalar makro, mezo va mikro darajadagi butun iqtisodiy muammolarni hal qiladi, shuningdek, iqtisodiyotni isloh qilish va uni qayta qurish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratadi. Xususan, investitsiyalar mamlakat moliya-kredit tizimining samarali ishlashini taʼminlaydigan elementdir” [1].

Yuqoridagilar asosida mamlakat iqtisodiy rivojlanishida xorijiy investitsiyalarning ham ahamiyatini alohida qayd etish lozim. Milliy iqtisodiyot rivojlanishini jadallashtirish orqali yuqori samarador investitsiyalarni jalb etish, bu orqali iqtisodiy oʻsishni taʼminlash mumkin.

Binobarin, milliy iqtisodiyotda barqaror iqtisodiy oʻsishga erishish, ishlab chiqarishga innovatsiyalarni keng joriy etish, samarali bandlikka erishish va aholi daromadlarini oshirishda investitsiyalar, shu jumladan, xorijiy investitsiyalarning oʻrini beqiyosdir. Bugungi kunga kelib, mamlakatimizda investitsiyalarga boʻlgan eʼtiborning kuchayishi va qulay investitsion muhitning yaratilishi investitsion faoliyatning rivojlantirilishiga ijobiy taʼsir qilmoqda. Milliy iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb etishning xorijiy tajribalar va ichki imkoniyatlarni hisobga olgan holda, erishilgan aniq yutuq va muvaffaqiyatlarning keng hamda atroflicha tahlili asosida taʼkidlash mumkinki, mamlakatimiz hukumati oldida turgan dolzarb masalalardan biri bu qulay investitsion muhitning yaratili-

shidir. Shuningdek, mamlakatimiz taraqqiyotining ustuvor yo‘nalishlari va rivojlanish dasturlarini ishlab chiqish, makro va mikro darajadagi loyihalarni amalga oshirishda asosiy e’tibor xorijiy investitsiyalarga qaratilayotganligini ta’kidlash kerak.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev ta’kidlaganidek: “Mamlakatimizning iqtisodiy rivojlanishi ko‘p jihatdan faol investitsiya siyosatiga bog‘liq. Shu asosda davlatimizning raqobatbardoshligi va eng asosiysi, aholi farovonligi tubdan oshishi, yangi korxona va tarmoqlar, yangi ish o‘rinlari yaratilishini, o‘ylaymizki, tushuntirib o‘tirishning hojati yo‘q” [2].

ADABIYOTLAR SHARHI

Iqtisodiy lug‘atda “Investitsiyalar – kapitalni uzoq muddatli qo‘yilmalar tariqasida sanoatga, qishloq xo‘jaligiga, transportga va boshqa tarmoqlarga sarf etiladigan xarajatlar yig‘indisini aks ettiradi” [3], – deb ta’riflangan. Iqtisodchi olim P.A.Samuelsonning fikriga ko‘ra, investitsiyalash daromadlarni joriy iste’mol uchun ishlatmasdan, ularni kelajakda ko‘proq foyda olib, faoliyatni kengaytirish uchun sarflashdir [4].

Rossiyalik olim A.M.Margolin “Investitsiyalar” darsligida “Investitsiyalar – pul mablag‘lari, maqsadli bank jamg‘armalari, qimmatli qog‘ozlar, texnologiyalar, mashina, asosiy vositalar va boshqa mulk ko‘rinishidagi kapital qo‘yilmalarni, shuningdek, pul qiymatiga ega bo‘lgan mulkiy va nomulkiy huquqlarni investorning strategik maqsadlarini ko‘zlab ishlab chiqarish va boshqa faoliyat obyektlariga kiritishdir” [5], – deb ta’riflaydi.

O‘zbekistonlik iqtisodchi olimlardan prof. D.G‘.G‘ozibekov esa investitsiyalarni quyidagicha ta’riflaydi: “Investitsiyalar aniq va noaniq, lekin ehtimoli bor risklar ostida kapitalni muayyan jarayonlarga, muayyan vaqtga bog‘lash bo‘lib, uning hozirgi qiymatini saqlash, kapitallashtirish va jamg‘arish maqsadiga qaratiladi” [6].

Ma’lumki, investitsiyalar va iqtisodiy o‘sish o‘rtasida sabab-oqibat bog‘lanishi mavjud bo‘lib, u taniqli iqtisodchi-olim, Nobel mukofotining laureati P.A.Samuelson tomonidan “akselerator prinsipi” orqali izohlab berilgan. Bu prinsipning mohiyati quyidagicha: “real yalpi ichki mahsulot hajmining o‘sishi real investitsiyalar hajmining o‘sishiga olib keladi, o‘z navbatida, real investitsiyalar hajmining o‘sishi yana real yalpi ichki mahsulot hajmining o‘sishini ta’minlaydi…” [7]

Bu borada, A.R.Karamisheva tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda zamonaviy iqtisodiy munosabatlarning globallashuvi sharoitida investitsiyalarning milliy iqtisodiyot rivojlanishidagi ahamiyati, mohiyati ular tomonidan amalga oshiriladigan qator funksiyalar orqali ifodalangan. Iqtisodchi olimning fikriga ko‘ra, “makro darajada investitsiyalarning quyidagi funksiyalarini ajratib ko‘rsatish mumkin:

- ishlab chiqarish va noishlab chiqarish sohalarida asosiy fondlarni oddiy va kengaytirilgan takror ishlab chiqarish jarayoni;
- aylanma mablag‘larni ta’minlash va to‘ldirish jarayoni;
- moliyaviy aktivlarni sotib olish va sotish orqali kapitalni bir hududdan ikkinchi hududga o‘tkazish;
- kapitalni mulkdorlar o‘rtasida ulushlarni olish va boshqa korxonalarning aktivlariga investitsiya kiritish yo‘li bilan qayta taqsimlash” [8].

TAHLIL VA NATIJA

Investitsiyalarning, shu jumladan, xorijiy investitsiyalarning mikro darajadagi o‘rni va ahamiyati ham muhim hisoblanadi. Tadbirkorlik subyektlariga xorijiy investitsiyalarni jalb etilishi ishlab chiqarish samaradorligining o‘sishi, mahsulot sifatining oshishi, ish haqi darajasining o‘sishi bilan birga jahon bozorlariga samarali integratsiya bo‘lishida asosiy omildir. Bugungi kunda moliyaviy-iqtisodiy mobillikning tobora kengayishi va mamlakatlarning tashqi iqtisodiy faoliyatining rivojlanishida tadbirkorlik faoliyatining xorijiy investitsiyalar yordamida raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish, ularni o‘z bozoriga yetkazish va yuqori samaradorlikda erishish asosiy maqsad sifatida belgilangan.

Shuningdek, investitsiyalar moliya bozorining ham samarali ishlashiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Bu yo‘nalishda, xorijiy investorlarning portfel investitsiyalar shaklida milliy iqtisodiyotga sarmoya kiritishlari mamalakatda ishlab chiqarishni rivojlantirishga bilvosita ta’sir ko‘rsatadigan kredit, qimmatli qog‘ozlarni sotib olish natijasida ishlab chiqarishni mablag‘ bilan ta’minlash imkoniyati hosil bo‘ladi. Milliy iqtisodiyotga jalb qilinayotgan xorijiy investitsiyalarning miqdorini keskin oshirib borish va ulardan yuqori samaradorlikda foydalanish iqtisodiyotni yuksaltirishda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Jahon tajribasi shuni ko‘rsatadiki, hech bir davlat alohidalashgan holda, boshqa mamlakatlarning ilm-fan va texnika sohasida erishgan yutuqlaridan foydalanmasdan barqaror rivojlanishi mumkin emas. O‘zbekiston iqtisodiyotida chuqur iqtisodiy islohotlar, tarkibiy o‘zgarishlar amalga oshirilar ekan, uni xorijiy investitsiyalardan samarali foydalanishsiz erishilishini tasavvur qilib bo‘lmaydi. O‘zbekiston milliy iqtisodiyotiga xorijiy investitsiyalarni keng jalb qilishda xalqaro moliya institutlari bilan bevosita aloqada bo‘lish iqtisodiyotni barqarorlashtirishdagi, real sektorni industriallashtirish va taraqqiy etgan davlatlar qatorida joy egallashining dolzarb yo‘nalishidir.

Ta'kidlash lozimki, xorijiy investorlar o'z kapitalini investitsiyalash jarayonida bir qator jihatlar va yaratilgan shart-sharoitlarga e'tibor qaratadi:

- mamlakatning tinchligi, ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligi, xorijiy investorlar uchun yaratilgan shart-sharoitlar va imtiyozlar;
- investorlar huquqlarini himoya qilinganligi, erkin faoliyat ko'rsatishlari uchun qonuniy asoslarning shakllanganligi;
- investitsiya loyihalarini ishlab chiqarish va amalga oshirishda xom ashyo zaxiralari ko'lami va yaqinligi, ishchi kuchi va malakali mutaxassislar bilan ta'minlanganlik darajasi;
- iqtisodiy va ijtimoiy infratuzilmaning holati (elektrenergiya, gaz, suv, kanalizatsiya, avtomobil va temir yo'l);
- investor o'z faoliyati davomida olgan foydasini milliy valyutadan xorijiy valyutaga erkin ayirboshlash imkoniyati.

kengaytirilgan takror ishlab chiqarishni ta'minlash va kengaytirish

↓

ilmiy-texnikaviy taraqqiyotni jadallashtirish, sifatni oshirish va mahalliy mahsulotlarning raqobatbardoshligini ta'minlash

↓

ijtimoiy ishlab chiqarishni tarkibiy qayta qurish va milliy iqtisodiyotning barcha tarmoqlarini mutanosib rivojlantirish

↓

sanoat uchun zarur xomashyo bazasini yaratish

↓

qurilish muhandisligi, sog'liqni saqlashni rivojlantirish

↓

ishsizlik muammosini yumshatish yoki hal qilish

↓

harbiy-sanoat komplektsini konvertatsiya qilish

↓

tabiiy muhitni muhofaza qilish

1-rasm: Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning ahamiyati[1]

O'zbekiston jahonda turli moliyaviy-iqtisodiy inqirozlar hukm surayotgan bir sharoitda ham xorijiy investitsiyalar yo'naltirilayotgan mamlakatlar guruhidan joy olmoqda. Bunga mamlakatimizda uzoq strategik maqsadlarni ko'zlagan holda puxta o'ylangan va olib borilayotgan davlat investitsiya siyosati va dasturlari hamda qulay investitsiya muhiti yaratilayotgani asosiy omil bo'lmoqda. Biroq, mamlakatimizda xorijiy investitsiyalarini jalb qilishni kengaytirish borasida hali ham yechimini kutayotgan bir qancha muammolar mavjudligini aytib o'tish lozim:

- ilm-fan va ishlab chiqarishning bo'g'liqligining talab darajasida emasligi, zamonaviy texnoligiya va innovatsiyalarning real sektor tarmoqlarida sust qo'llanilishi;
- iqtisodiy va ijtimoiy infratuzilmaga oid muammolar, shu jumladan, korxonalarning elektr energiya, tabiiy gaz, suv va yoqilg'i mahsulotlari bilan ta'minlashda uzilishlar mavjudligi;
- moliyaviy bozorning sust rivojlanganligi va ko'lamining kichikligi.

1 Muallif ishlanmasi.

Qayd etish lozimki, moliya bozorlarining rivojlanganligini belgilovchi me'zonlarga mamlakat moliya bozorining kengligi (moliya dastaklari bilan ta'minlanganlik darajasi), chuqurligi (moliyaviy operatsiyalar ko'lami) va ochiqligi (moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirishda to'siqlarning mavjud emasligi) ko'rsatkichlari mansub bo'lib, O'zbekiston Respublikasidagi mavjud holat shu bilan xarakterlanadiki, fond bozorida valyuta operatsiyalarini amalga oshirishda valyuta risklarini hedjirlash bo'yicha dastaklar, moliyaviy likvidlilikni ta'minlashga qaratilgan bozor mexanizmlari yetarli darajada rivojlanmagan.

Milliy iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb etishning ahamiyatini yanada aniqlashtirish uchun mamlakat iqtisodiy rivojlanishida investitsiyalarning ulushini ko'rib chiqish maqsadga muvofiq.

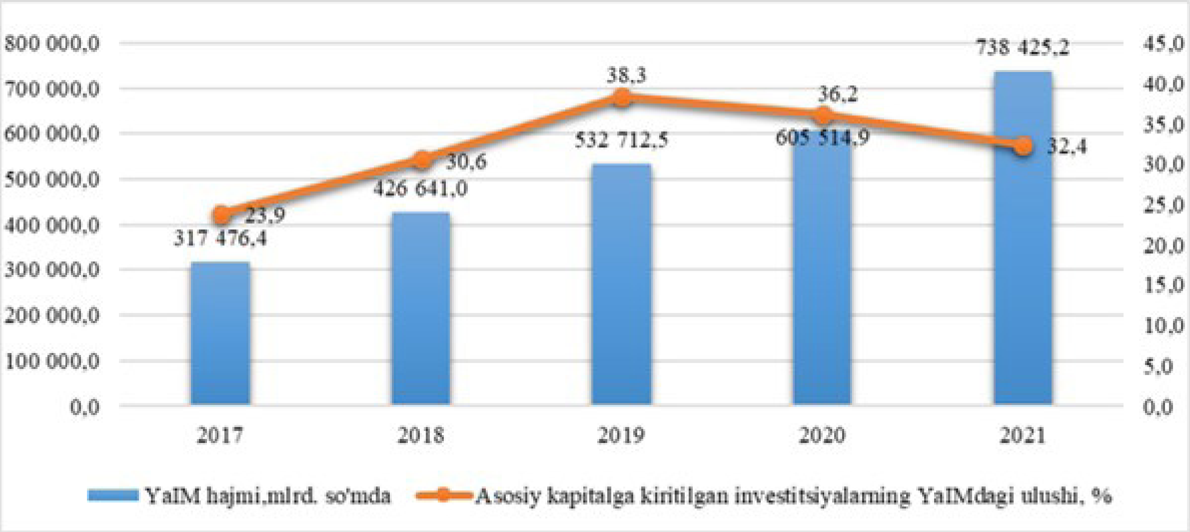

2-rasm: O'zbekiston iqtisodiyotiga kiritilgan investitsiyalarning mamlakat YaIM hajmidaga ulushi[2]

2-rasmda O'zbekiston iqtisodiyotiga kiritilgan investitsiyalarning mamlakat YaIM hajmidagi ulushi aks ettirilgan. Unga ko'ra, 2017-yilda YaIM hajmi 317 476,4 mlrd. AQSh dollarini tashkil etgan bo'lsa, iqtisodiyotda asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalaring YaIMdagi ulushi 23,9 foizni tashkil etgan. 2018-yilda respublikada YaIM hajmi 426 641,0 mlrd. AQSh dollarini tashkil etgan. Mazkur yildagi YaIM hajmida investitsiyalarning ulushi 30,6 foiz bo'lgan. Ushbu ko'rsatkich oldingi yilga nisbatan 6,7 foiz ko'p demakdir. Shuningdek, 2019-yilda YaIMning hajmi 532712,5 mlrd. AQSh dollariga yetib, asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalarning ulushi 38,3 foizdan iborat bo'lgan. 2020-yilda YaIM hajmi 2019-yilga nisbatan 71 foizdan ortiqqa o'sgan bo'lsada, investitsiyalarning YaIMdagi ulushi oldingi yilga nisbatan 2,1 foizga pasayib, 36,2 foizni tashkil qilgan. Albatta, asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalarning YaIMdagi ulushining kamayishining asosiy sabablaridan biri – koronavirus pandemiyasining iqtisodiy faoliyatga ko'rsatgan salbiy ta'siri bilan izohlash o'rinli, deb hisoblaymiz. Ammo, 2021-yilda ham asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalarning mamlakatimiz YaIM hajmidagi ulushi 32,4 foizni tashkil etgan bo'lsada, ushbu ko'rsatkich 2019-yilga nisbatan 5,9 foizga, 2020-yilga nisbatan 3,8 foizga kam hisoblanadi. Ushbu pasayish tendensiyasiga bir qancha omillarni sabab qilsak bo'ladi. Birinchi navbatta xorijiy investitsiyalar oqimining pasayishi holatining sababi pandemiya oqibatlarining dunyo miqyosida ham to'liq bartaraf etilmaganligi bo'lsa, ikkinchidan yirik geosiyosiy mojarolar asnosida Rossiya-Ukraina munosabatlarining keskinlashuvi bilan izohlash maqsadga muvofiqdir. Bu borada tahlilchilarning ta'kidlashicha, “Rossiya Federatsiyasining Ukrainada maxsus operatsiyani amalga oshirishi sababli Rossiyaga nisbatan Yevropa ittifoqi va boshqa ayrim mamlakatlar iqtisodiy sanksiyalar qo'yishdi. O'z navbatida Rossiya ham aks choralarini ko'rishdi. Oqibatda jahon bozori konyukturasida katta o'zgarishlar sodir bo'ldi. 14-mart kuni Rossiyaning Yevrosiyo Ittifoqi mamlakatlariga don mahsulotari va o'simlik yog'ini eksportini to'xtatishi, 31-martda Yevropa mamlakatlariga tabiiy gazni rublda sotishi va hokazolardan so'ng jahon iqtisodiyotiga salbiy ta'sir o'tkazdi. Xususan, Rossiya Federatsiyasi va Ukraina mamlakatlari o'rtasidagi vaziyat jahon iqtisodiyotida o'sishning sekinlashuvi va inflatsiya darajasining oshishi kabi oqibatlarda namoyon bo'ladi” [9].

Shuningdek, xorijiy ekspertlardan Economist Intelligence Unit tadqiqotlariga ko'ra, Rossiyadan pul o'tkazmalari O'zbekiston YaIM ni 12 %ni tashkil etadi va Rossiya iqtisodiyotining inqrozga yuz tutishi Markaziy Osiyo mamlakatlari iqtisodiyotiga katta xavf solishi mumkin. Yesimjan Naqtibaylar Rossiyaga ko'rilgan sanksiyalar import tovarlarni Qozog'istonga olib o'tishga ta'sir qilishini va buning natijasida ba'zi tovarlar O'zbekiston-

2 Muallif tomonidan hisob-kitob qilingan.

ga eksport qilinishi qisqarishi mumkinligini aytishgan. Farangiz Najibullax tadqiqotlariga ko'ra, 2021-yilda Rossiyada 4,5 million o'zbekistonlik muxojirlar ishlash uchun kelgan bo'lib, inqiroz aholi daromadlariga sezilarli ta'sir qilishini aytgan [10].

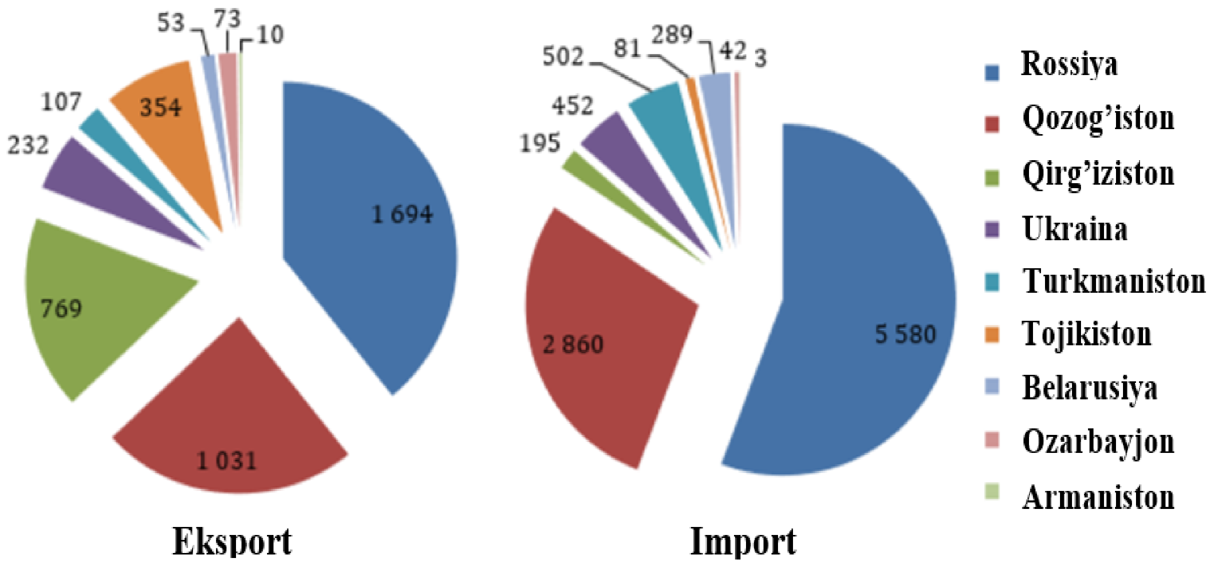

3-rasm: 2021-yilda O'zbekiston tashqi savdo aylanmasining MDH bo'yicha geografik taqsimoti, mln. AQSH doll. [11]

3-rasmga ko'ra, 2021-yilda O'zbekiston tashqi savdo aylanmasining MDH bo'yicha geografik taqsimotida quyidagi tahlillar shakllantirildi:

- eksport ko'rsatkichi bo'yicha Rossiya Federatsiyasi 1-o'rinni egallagan. Keyingi o'rinlarni Qozog'iston, Qirg'iziston va Tijikiston tomonidan band etilgan;
- import ko'rsatkichlarida Rossiya 5 580 mln. AQSh dollari (23 %) bilan birinchi o'rinni egallagan. Shuningdek, Qozog'iston importi hajmi 2 860 mln. AQSh dollari (12 %) miqdoridagi ko'rsatkich bilan ikkinchi o'rinda.

Umuman olganda, ko'rib o'tilgan ma'lumotlar va tadqiqotlar asosida mamlakat iqtisodiy rivojlanishida investitsiyalarning ahamiyati muhim ekanligidan anglash mumkinki, mamlakatda investitsiya muhiti jozibadorligini doimiy ravishda yaxshilab borish maqsadga muvofiqdir. Ta'kidlash lozimki, investitsiyalar milliy iqtisodiyot real sektori tarmoqlarini zamon talablari asosida texnik-texnologik jihatidan modernizatsiya qilish, sog'lom raqobatchilik muhitini yaratish, iqtisodiy salohiyatni yanada oshirish, qo'shilgan qiymat zanjirida munosib o'rin egallash, eksportga yo'naltirilgan va importning o'rnini bosuvchi mahsulotlar ishlab chiqarish, yangi ish o'rinlarini yaratish orqali aholi daromadlarini oshirish va turmush farovonligini ta'minlash va mamlakat yalpi ichki mahsulotining barqaror o'sish sur'atlariga erishishda muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalar, ayniqsa, xorijiy investitsiyalar o'rnini oshirishning iqtisodiy ahamiyati va nazariy asoslarini o'rganish natijasida quyidagi muhim xulosalar shakllantirildi:

1. Mamlakatimiz iqtisodiyotini rivojlantirishda kutilayotgan darajada samara beradigan investitsiya loyihalarini yaratish va moliyalashtirish va uning asosida yangi ish o'rinlarini yaratib, aholi bandlik darajasini oshirish juda muhim rol o'ynaydi. Bunday ijobiy natijalarga erishish uchun iqtisodiyotimizga sarmoya kiritishga qiziqayotgan investorlarga yetarlicha shart-sharoitlarni yaratib berishimiz lozim;
2. Investitsiya loyihasi tashkiliy, huquqiy, ijtimoiy, ekologik, iqtisodiy jihatdan to'liq va mukammal hisob-kitoblar yordamida asoslangan yuridik hujjat hisoblanib, puxta tayorlagan investitsiya loyihalari orqali mamlakatdagi ishlab chiqarish sohalariga samarali yo'naltirilgan mablag'lar natijasida, yuqori iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlariga erishish mumkin bo'ladi;
3. Investitsiya loyihasini amalga oshirishda uning monitoringini olib borish tizimining amal qilishi loyihaning nafaqat iqtisodiy samaradorligini, shuningdek ijtimoiy samaradorligini va siyosiy ahamiyatini oshirishga xizmat qilib, mamlakatimiz investitsiya siyosatida asosiy va muhim vazifasi bo'lgan – 2030-yilga qadar yalpi ichki mahsulot hajmini ikki barobardan ziyodga oshirish imkonini beradi;

4. Investitsiya faoliyati bilan shug'ullanuvchi mulk egalari pul muomalasi, moliya kredit va banklar, soliq siyosati mohiyatini chuqur bilishi va tavakkalchilik bilan bog'liq bo'lgan investitsiya jarayonida ishbilarmonlikni, tadbirkorlikni mohiyatini chuqur anglagan holda, o'z pozitsiyasini aniq belgilab olishi shart;

5. Investitsiyalarning, shu jumladan xorijiy investitsiyalarning mikrodarajadagi o'rni va ahamiyati muhim hisoblanib, mamalakatimizdagi har bir tadbirkorlik subyektining ishlab chiqarish jarayoniga investitsiyalar (xorijiy investitsiyalar)ning jalb qilinishi ushbu tadbirkorlik faoliyatining milliy va jahon bozorlariga samarali integratsiya bo'lishida asosiy omildir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Л.И.Юзвович. Экономическая природа и роль инвестиций в национальной экономической системе. Финансы и кредит. 9 (393) – 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Tashqi ishlar vazirligi va mamlakatimizning xorijiy davlatlardagi elchixonalari faoliyatiga bag'ishlangan yig'ilishdagi nutqi. 2019-yil 12-yanvar. https://president.uz/oz/lists/view/1423.
3. Финансово-кредитный словарь. –Т. 1. – М.: "Финансы и статистика", –1984. – С. 470.
4. Самуэльсон П.А. Экономика: Издание 15-е. Пер. с англ. –Бином М. –КноРус, 1999. –С. 800.
5. Марголин А.М. Инвестиции: Учебник. –Москва: Изд-во РАГС, 2021. –С. 26.
6. G'ozibekov D. G'. Investitsiyalarni moliyalashtirish masalalari. –Toshkent: "Moliya" nashriyoti, 2003. 9-bet.
7. Paul A. Samuelson. "Foundations of Economic Analysis". –Harvard University Press, –1947.
8. Карамышева А.Р. Инвестиции и их роль в развитии экономики. Transport business in Russia. https://cyberleninka.ru/article/n/investitsii-i-ih-rol-v-razvitii-ekonomiki.
9. Eshpulatov D.B. Rossiya federatsiyasi va ukraina o'rtasidagi inqiroz va uning o'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" (Economics and Innovative Technologies) ilmiy elektron jurnali. 2/2022, mart-aprel (№ 00058).
10. https://www.rferl.org/a/central-asia-migrants-rubleimpact/31730968.html.
11. O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki hisobotlari. https://cbu.uz/ru/publications/annual-report.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 1

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.